

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET ”GYLLENT” FORETAK¹ AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

I denne artikkelen setter jeg fokus på en lite utforsket side ved handel og sosial interaksjon i Egeisk bronsealder: handel med gull mellom det nordlige og sørlige Balkan. Jeg har valgt å belyse dette temaet ved å fremsette og utlede følgende hypotese:

Det foregikk handel med gull mellom Mykenske og Thrakiske områder i LBA².

Den fremsatte hypotesen går stikk i strid med hva de fleste som befatter seg med egeisk handelstematikk i LBA mener å vite. Trakere var i antikkens Hellas ansett for å være et barbarisk folkeferd. Denne holdningen har også vært gjeldende i den særdeles hellenosentriske forskningstradisjonen som har preget studiet av bronsealderen i det østlige middelhavsområdet. I løpet av de siste 20-30 år har man sakte men sikkert begynt å utforske muligheten for at Trakisk kultur har vært like velutviklet og sivilisert som både den Mykenske og den Minoiske. Ved å fremsette ovennevnte hypotese setter jeg fokus på kontakt og handel mellom mykenere og trakere i LBA.

Med ”handel i gull” mener jeg vareutveksling hvor tilegnelse av gull både kan være primær- og sekundærmålet for en av partene. Dette innebærer at også andre varetyper kan inngå i transaksjonen. Begrepet ”gull” er i hypotesen ment å omfatte både gjenstander av gull, samt gull som råmateriale. Ved å fremme tanken om handel med gull mellom de aktuelle områdene søker jeg ikke å eliminere andre geografiske områder som kilder for tilegnelse av gull. Hensikten er derimot å legge frem et supplerende alternativ. Hypotesen vil bli utledet i lys av funksjonalistisk samfunnsteori, teori rundt sosial interaksjon, samt ved undersøkelse av utvalgte elementer fra det arkeologiske materialet.

Bruket av begrepet ”gull” i hypotesen er et opplagt problem. Hvordan skal man kunne påvise at gull har kommet fra de trakiske til de mykenske områdene? Opprinnelsen til noen metaller kan påvises gjennom analyse av blyisotoper. Dessverre kan man ikke gjøre dette med gull, ganske enkelt fordi det ikke inneholder blyisotoper. En annen mulighet kunne være å foreta en sammenligning av det arkeologiske materialet, eksempelvis med tanke på å påvise stilistiske paralleller. En stilistisk analyse ville helt klart kunne påvise eventuelle paralleller mellom de to kulturer, hvilket ville kunne sees som en antydning på tradisjonsutveksling. Man ville derav kunne anta at det hadde foregått en form for sosial interaksjon. Til tross for en slik tankerekke, kan man dessverre ikke trekke den konklusjon at råmaterialet har samme

¹ Denne artikkelen er basert på mitt essay ”Handel i gull i Egeisk LBA”, skrevet til faget Græsk og Italsk forhistorie ved Aarhus Universitet, 15. januar 2008.

² For enkelhets skyld vil jeg bruke forkortelsen LBA (Late bronze age) i hele artikkelen

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

opprinnelse som teknologien, og omvendt. Det virker altså som en vanskelig oppgave å med sikkerhet kunne påvise handel i gull mellom de aktuelle områdene. En løsning på denne problematikken er da heller ikke hensikten med fremsettelsen av hypotesen. Derimot mener jeg at de teoretiske elementer som jeg inkluderer i artikkelen, i kombinasjon med undersøkelser av det arkeologiske materialet, vil gi tilstrekkelig med indikasjoner, som sett under ett, vil danne et grunnlag for å anta at hypotesen stemmer.³

Gull, mykenere og trakere

Gull - et prestisjemateriale

Før jeg går i gang med å utlede hypotesen er det hensiktsmessig å presentere en av hovedaktørene – gullet. I vårt moderne samfunn er gull så høyt verdsatt at det ofte brukes som standard for å måle andre verdier. Slik har det også vært opp gjennom store deler av historien. Eksempelvis ville en gullmynt (*aureus*) på keiser Augustus' tid tilsvare 25 sølvmynter (*denar*). Vi har faktisk en tendens til å glemme at en slik verdsetting av gull er totalt vilkårlig, og vi snakker ofte om gulletts iboende verdi som om det var en medfødt verdi. Faktum er at gull er et heller ubrukelig materiale. Det er ei heller et produkt av et spesialisert håndverk som vi kan sette en direkte verdi på. Gulletts iboende verdi er altså misvisende. Eksempelvis verdsatte Aztekerne fargerike fjær mye høyere enn det gullet Conquistadorene så gjerne ville ha fatt på (Renfrew og Bahn 2008:362). I store deler av europeisk forhistorie har det vært slik at gullet var det optimale prestisjematerialet. Hva er det så som definerer et prestisjemateriale? Hvis man ser på de forskjellige typer materialer som verdsettes mest i forskjellige kulturer, er det noen karakteristika som går igjen: sjeldenhet; holdbarhet; visuelt iøynefallende (Renfrew & Bahn 2008:362). Gull passer utvilsomt godt overens med alle disse karakteristika. Det er også derfor gull har innehatt den fornemme rolle som prestisjemateriale *per se* i de fleste europeiske kulturer gjennom tidene.

Mykenere

Den mykenske sivilisasjon vokste frem i den siste del av egeisk bronsealder, ca. 1600-1100 f. Kr.. Kjerneområdet for den Mykenske sivilisasjon omfatter de sydlige og sentrale deler av dagens Hellas. Ettersom den Mykenske sivilisasjon ekspanderte i løpet av LBA ble resten av det greske fastlandet samt de greske øyer inkorporert under Mykensk kontroll. I tillegg har den Mykenske kultur etterlatt seg spor i store deler av

³ Hovedsakelig vil jeg holde meg innenfor rammen av sen egeisk bronsealder (LBA), ca. 1600-1100 f. Kr.. Den geografiske rammen vil hovedsakelig være Balkan-Donau området.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

det østlige og sentrale middelhavsområdet, inklusive Tyrkiske og Italienske kystområder (Mylonas 1966:3-4; Feuer 1996:xxi). Det som karakteriserer begynnelsen av den Mykenske sivilisasjonen er en plutselig fremvekst av rikdom og makt blant en elite situert på Peloponnes. På samme tid er det også observert en økning i sosial, politisk og økonomisk kompleksitet. Denne utviklingen varer ved i LBA, og det gir seg blant annet uttrykk i fremvekst av imponerende palasskonstruksjoner og monumentale gravanlegg, eksempelvis ved Mykene på Peloponnes (Fig. 1).

Fig. 1: Luftfoto av Mykene

I følge Thomas G. Tartaron (2005:153) var den Mykenske verden trolig aldri politisk samlet. Det tilsier at det fantes flere maktsentra som i stor grad har vært uavhengig av hverandre. Eksempelvis kan man se for seg at Argolis i palasstiden var et "kongerike", sammensatt av flere sentra, men under styre av et hovedsete, muligens Mykene (French 2005:127). Slike "kongedømmer" har igjen vært i stand til å foreta sine egne avgjørelser med tanke på ekstern interaksjon.

Mye av det vi vet om den mykenske kultur skriver seg fra gravmaterialet. Den første fasen av mykensk kultur kalles sjaktegravperioden, oppkalt etter de to gravsirkene (A og B) med sjaktegraver i Mykene. I følge Louise Schofield (2007:51-53) var sjaktegravene paradoksalt nok ikke vanlig utenfor Mykene. De forekommer også andre steder, men det var kammergraver som ble standarden, hvorav de såkalte *tholos* var de mest monumentale og elaborerte.

Gravgodset fra de rike mykenske graver inneholder blant annet gullmasker, gulldekorerte klær, halskjeder, ringer og armbånd. Andre bemerkelsesverdige funn i gravene har vært drikkekar av gull og bronse, samt et rikt spekter av våpen. Til sammen vitner et slikt gravgods om den livsstil samfunnets øverste sjikt har ført. Hänsel (1988:62) mener det må sees som en klar indikator på et samfunn som har

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

vært svært militærorientert. Det arkeologiske materialet vitner ellers om et samfunn som var sterkt involvert i handel. Dette kan man i første omgang se ut i fra gjenstander som helt klart er importert fra eksempelvis minoisk og egyptisk kultur. Andre gjenstander tyder igjen på at impulser utenfra til en viss grad gjorde seg gjeldene i lokalproduserte gjenstander (Schofield 2007: 63-64).

Trakere

Utbredelsen av den Trakiske sivilisasjon er ikke like godt definert som den Mykenske. Grovt sett kan man si at den strakk seg fra elven Vardar (deler av det tidligere Jugoslavia) i vest til Svartehavet (Bulgaria) i øst, og fra Egeerhavet (Nord-Hellas og den europeiske del av Tyrkia) i syd til de Karpatiske fjell (Romania) i nord (Tacheva 1997:13). Dette området ligger som et bindeledd mellom sentral-Europa, det Egeiske området, området rundt Svartehavet og lille-Asia. Den strategiske plasseringen har ført til at man anser området som en buffersone for distribusjon og redistribusjon av kulturelle elementer mellom Anatolia, den Egeiske verden og resten av Europa. Dette har utvilsomt vært med på å forme den trakiske kultur gjennom hele bronsealderen (Bolohan 2005:163; 167).

En rekke forskere mener at Homers beskrivelser av den Trakiske kong Rhesus i *Iliaden* (Il. 10.430-445) kan brukes som grunnlag for å rekonstruere et trakisk samfunnssystem hvor det har vært en sentral maktperson som styrte over trakerne, altså en konge (Tacheva 1997:20). Å bruke Homer som det avgjørende bevis i en slik sammenheng er kritikkverdig, og det er til dags dato ingenting i det arkeologiske materialet som kan sees som bevis for at det har vært en storkonge over alle trakere i LBA.

Ut i fra studier av trakiske bosetninger har man funnet ut at trenden i LBA har vært å forlate såkalte *tell*⁴ bosetninger til fordel for befestede bosetninger plassert strategisk i forhold til dalfører, platåer, elver osv. (Fig. 2).

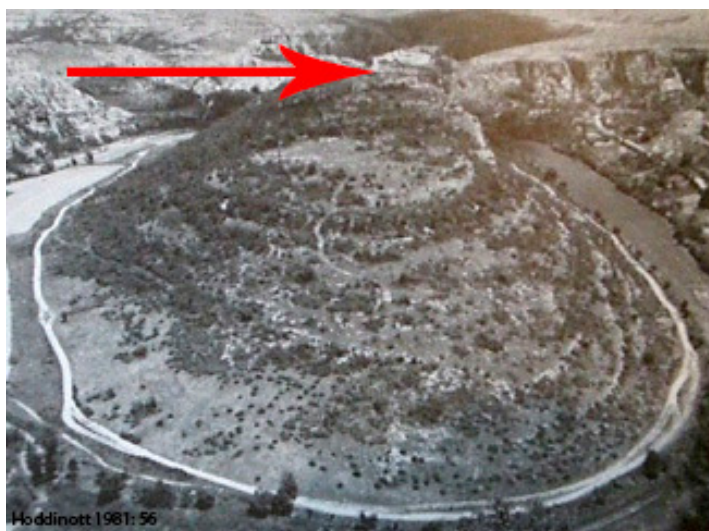

Fig. 2: Luftfoto av Cherven, Trakisk bronsealder bosetning i Bulgaria. Rød pil indikerer bosetningens plassering.

⁴ En forhøyning i landskapet som har oppstått gjennom århundrer med menneskelig bosetning og oppgivelse.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

I følge Bolohan (2005:164) kan man se slike endringer som konsekvenser av politiske og sosiale endringer, samt økt mobilitet i LBA, hvilket ofte skyldes demografiske og økologiske endringer. I tillegg er det ingen tvil om at denne typen endring i bosetning vitner om økt politisk makt hos uavhengige eliter. Det bør også nevnes at det sosiopolitiske system i trakisk LBA ikke er like godt utforsket som i de Egeiske områder. Forhåpentligvis vil fremtidige publiseringer og nye utgravninger bidra til økt kunnskap om dette. Inntil videre må man derimot se begrepet "trakere" som en samlet betegnelse for flere sosiale enheter, med respektive makteliter, som har okkupert store deler av Balkan-Donau området (Bolohan 2005:163). Disse enhetene utviser en rekke kulturelle likheter, og således bruker man gjerne samlebetegnelsen trakisk kultur.

De trakiske områdene er rike på metallforekomster (kobber, gull, sølv) og man antar at metallarbeid har oppstått tidlig. Det arkeologiske materialet fra LBA vitner om inngående kjennskap til tilvirkningsteknikker, og gjenstandene er av høy kvalitet. I tillegg til gjenstander med trakisk særpreg, finnes det også en rekke metallgjenstander, eksempelvis sverd, som helt klart er inspirert av andre kulturer. Noen gjenstander er sågar trolig importert (Bolohan 2005:166).

En funksjonalistisk tilnærming

Funksjonalisme

Betegnelsen funksjonalisme brukes om en samling av beslektede doktriner som har blitt utviklet innenfor forskjellige fagdisipliner i løpet av 1900-tallet. Funksjonalismen som samfunnsteori defineres ut i fra to prinsipper: for det første at et samfunn eller sosiale system har en egen bevissthet i form av iboende behov, og videre at måten disse behov blir tilfredsstilt på utgjør forklaringen på hva som skjer i eller med disse system (Olsen 1997:133). Med utgangspunkt i denne definisjonen kan man i følge Olsen (1997:133) gi en funksjonalistisk forklaring på en rekke samfunnsrelaterte spørsmål. Hvorfor var f. eks de mykenske samfunn delt inn i sosiale lag med en maktelite på toppen? I følge Olsen's definisjon vil den funksjonalistiske forklaringen være at et slikt samfunn trenger en klart definert arbeidsfordeling, og samtidig ledere som kan administrere handel, byggearbeid jordbruksdrift osv.. En slik lagdeling er altså funksjonelt nødvendig ut i fra de behov et sammensatt samfunnssystem har.

Hvordan kan man anvende en slik funksjonalistisk tankegang på den fremsatte hypotese? Det første man kan gjøre er å omformulere den til et spørsmål. Slik jeg ser det kan ikke dette spørsmålet være et ja/nei spørsmål. Dette skyldes at hypotesen er en påstått sannhet. Det viser seg ofte at en hypotese er feil,

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

men inntil det motsatte er bevist vil en hypotese alltid være en sannhet. En sannhet er ofte utledet fra et ja/nei spørsmål, og det vil dermed ikke ha noen hensikt å utlede det til et nytt spørsmål av samme typen. Samtidig vil jeg hevde at et ja/nei svar, i seg selv ikke kan betegnes som en forklaring, men en bekreftelse eller avkreftelse. Dermed passer det heller ikke overens med Olsen`s anvendelse av ovennevnte definisjon. For å stille det rette spørsmål er det viktig å ta fatt i essensen av definisjonen, nemlig behov. Jeg mener at behov er den såkalte x-faktoren i en funksjonalistisk tilnærming til samfunnsrelaterte spørsmål. Med dette i bakhodet virker det opplagt at omformuleringen av hypotesen til et spørsmål vil bli som følgende: Hvorfor foregikk det handel i gull mellom mykenere og trakere?

Behovet

I følge Stephen Shennan (1982:38) spilte prestisjevarer en essensiell rolle i bronsealderens hierarkiske samfunnssystem. Enkelt forklart går dette ut på at den sosiale posisjonen i et hierarkisk samfunn avgjøres av hvor stort forbruk man har av prestisjevarer. Et slikt system var basert på en ideologi hvor legitimerende ritualer var en viktig bestanddel. Disse ritualene la vekt på konsum av prestisjevarer tilegnet gjennom kontakter med andre elitegrupper. Konsum av prestisjevarer kan innebære både bokstavelig konsum av konsumerbare varer, eksempelvis mat, drikke, klær osv., men også evnen til å akkvirere og fremvise prestisjegjenstander, eksempelvis gjenstander av gull. Dette tilsier at enkelte gjenstandstyper gikk fra å ha en bruksverdi til å ha en iboende verdi. En slikt materialistisk samfunnssystem er et ypperlig medium for rivalisering. For å oppnå eller holde på sin lederposisjon må man altså aktivt arbeide for å tilegne seg prestisjevarer (Shennan 1982:38).

Ut i fra Shennan`s tankegang ser vi at det må ha vært et behov for prestisjevarer blant eliten i de mykenske samfunn. Man kan sågar se det som hele samfunnets behov, da det uten en sterk ledende elite ville bli kaos. På samme måte som kroppen vil bryte sammen hvis et vitalt organ stopper, vil også samfunnet bryte sammen som en organsime hvis de vitale deler slutter å fungere. Det er altså opplagt at et behov for prestisjevarer var tilstedeværende i de mykenske samfunn. Når et slikt behov er til stede i et samfunn vil det garantert føre til en eller annen form for reaksjon. I følge Bernard Knapp (1993:349) vil behovet for prestisjevarer trolig fungere som katalysator for intensivering av lokal produksjon. Hensikten er da å sitte igjen med et overskudd av varer som kan brukes til å akkvirere prestisjevarer gjennom vareutveksling.

Før jeg går videre med å utlede måten ovennevnte behov ble dekket på, er det et viktig element som gjenstår. Jeg mener ikke det er nok å teoretisk utlede et slikt behov, det er også nødvendig med

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

håndfaste bevis. Det mest naturlige er da å søke støtte i det arkeologiske materialet.

Gravgods fra gravsirkel B og A

Man antar som kjent at det var et markert hierarkisk inndeling i det mykenske samfunn. Den viktigste kilden til en slik slutning beror i stor grad på studier av gravmateriale. Ut i fra en undersøkelse av de gjenstander som fulgte den døde i graven, kan man mer eller mindre danne seg et bilde av hvilke erverv denne har hatt, og videre hvilket samfunnslag den har tilhørt. Så vidt jeg vet, er det få som betviler at en bronsealdergrav med rikt gravgods, gjenspeiler en høy posisjon i samfunnet.

Hvis man tar for seg de velkjente sjaktegravene fra Mykene, ser man at gravsirkel B og A inneholder en rekke prestisjevarer, deriblant gjenstander av gull. Hva sier så dette om den sosiale struktur i det mykenske samfunnet? Foruten å være en indikator på et stratifisert samfunn, tilsier gravgodset også at eliten har sett det som viktig å proklamere sin status. Ved å la et utvalg av luksusvarer følge den døde i graven, fremviser man sin kapasitet til konsum av prestisjevarer. I rene ord proklamerer man: "vi har så mye, at vi godt kan la noe følge den døde". En slik tanke vil passe meget godt overens med Shennan's ide om bronsealderens hierarkiske samfunnssystem (denne tekst, s. 6).

Skeptikere vil kanskje hevde at det rike gravgodset hadde en religiøs hensikt. Gravgodset kunne f. eks være ment til bruk for den døde i dødsriket. Andre igjen vil påstå at nedleggelse av overdådig gravgods var en ren uselvisk gest for å hedre den døde. Jeg tror ikke noe av dette er tilfelle. Nedleggelse av mer beskjedne og personlige gjenstander sammen med luksusgjenstander vitner om noe annet. De beskjedne hverdagsgjenstander har helt tydelig vært for den døde å anvende i etterlivet. Hvis hele gravgodset hadde hatt denne hensikt, ville det være logisk om også de beskjedne gjenstandene hadde et luksuriøst preg. Jeg mener det er mer nærliggende å tro at nedleggelsen av prestisjematerialet i sjaktegravene og andre mykenske elitegraver, var en handling som skulle proklamere evnen til luksuskonsum, altså en maktdemonstrasjon. Man kan f. eks se for seg at begravelsen av en eliteperson ble fulgt av store deler av samfunnet. Dermed hadde familien til den avdøde, som kanskje var den forrige "kongen", proklamert sin makt og rett til å fortsette livet øverst på rangstigen. Dette innebærer altså at de store mengdene med ressurser som ble brukt på den avdøde, være seg gravgods eller gravmonument, ikke på noen måte var ment å gagne vedkommende i dødsriket. Derimot skulle ressursbruken ganske enkelt imponere de levende (Schofield 2007:164-166).

Hvis man godtar en slik tankerekke, vil man samtidig se at den innebærer et annet vesentlig element. Det rike gravgodset vitner om et overskudd av prestisjevarer. Det er dermed opplagt at elitens

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

behov ble oppfylt og vel så det. Videre indikerer dette at tilgangen på enten råmaterialet eller ferdige produkter har vært mer eller mindre sikker og stabil. I følge hypotesen ville dette være på grunn av handel.

Handel i teorien

Utvekslingsbegrepet

Utteksling er et svært sentralt begrep innen arkeologi. Når utveksling refererer til materielle varer i form av nyttegenstander er dette ofte sammenfallende med begrepet handel. Sosiologer vil derimot bruke uttrykket utveksling til å beskrive all interpersonell kontakt. Dette vil igjen si at all sosial atferd kan sees som utveksling av materielle så vel som ikke-materielle varer. I denne betydning vil begrepet utveksling også omfatte informasjon, hvilket innebærer ideer, symboler, oppfinnelser, aspirasjoner, verdier osv. (Renfrew og Bahn 2008:357-58, 390). Tanken om at utveksling også kan inkludere informasjon er spesielt viktig med tanke på tilegnelse av ny teknologi og viten. Når to samfunn oppretter kontakt og foretar en form for utveksling, f. eks i form av handel, vil det gjerne medfølge en tilleggsutveksling av teknologi og viten. I følge Renfrew og Bahn (2008:358,387-88) kan man si at interaksjon mellom to samfunn kan sees som både et kommunikasjonssystem og et system for utveksling av materielle varer. Med andre ord vil kommunikasjon i form av informasjonsutveksling som regel være en naturlig følge av handel.

Gjensidighet

Når man snakker om utveksling av materielle varer, altså handel, er det samtidig implisitt at den gjeldende vare går fra en hånd til en annen. I denne sammenheng har man innenfor sosialantropologisk forskning kommet frem til at det finnes tre forskjellige typer utveksling: gjensidighet, redistribusjon og markedsutveksling (Renfrew og Bahn 2008:360-61). For hypotesens utledning er det hovedsakelig den førstnevnte typen som er av interesse.

Gjensidighet refererer til utvekslinger som blir foretatt mellom individer som er mer eller mindre likestilt i henhold til sosial rang. Gaveutveksling er en form for slik gjensidighet. Sosialantropologisk forskning har vist at strukturen for sosiale relasjoner i mange samfunn, da især de som har en ikke-monetær økonomi, er knyttet sammen av en rekke gaveutvekslinger. En slik tanke går i all hovedsak ut på man ønsker å etablere eller forsterke et forhold til en annen person, familie osv. ved hjelp av gaver. Slik skaper man et gjensidig forpliktelsesforhold (Renfrew og Bahn 2008:360-61).

Et annet aspekt ved gjensidig utveksling som er verdt å ta med i betraktningen, er den menneskelige faktor. Det vil alltid være en menneskelig faktor inne i bildet ved utveksling. Tatt i betraktning

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

av menneskets natur, vil dette i noen tilfeller føre til en ujevnhet i utvekslingen. I følge Renfrew og Bahn (2000:360-61) kan dette slå ut på tre måter: positiv, balansert eller negativ. Innenfor hver av disse variablene har man så sett et mønster i den sosiale relasjonen mellom de to utvekslingsparter. Den positive blir betraktet som ren sjenerøsitet, og vil som regel foregå mellom slekt og nære forbindelser. Balansert gjensidighet tilsier at man sitter igjen med like mye som man har gitt. Dette indikerer at utvekslingen har foregått i en avgrenset sosial kontekst mellom folk som kjenner hverandre. Negativ gjensidighet er tilfeller hvor den ene part kommer bedre ut av det enn den andre. Et slikt forhold vil foregå mellom to parter som er ukjente for hverandre, eller som er sosialt atskilt.

Det er mye som taler for at de mykenske og trakiske samfunn til tross for en rekke kulturelle forskjeller har hatt hierarkisk struktur, med respektive makteliter. Det finnes meg bekjent ikke noe arkeologisk materiale som kan tyde på at den mykenske eliten har hatt noen form for makt i de trakiske områder. Altså kan det ikke være snakk om mykensk utnyttelse av ressurser i et okkupert trakisk område. Det kan dermed ikke være noen tvil om at den interaksjon som har funnet sted mellom de to kulturer har involvert en balansert form for gjensidig vareutveksling.

Peer Polity Interaction (PPI)

Gjensidig vareutveksling faller innunder et teoretisk konsept som Colin Renfrew har valgt å kalle "Peer Polity Interaction"⁵. PPI betegner all form for interaksjon som finner sted mellom to autonome sosiopolitiske enheter som er mer eller mindre likt sosialt plassert, innenfor et geografisk område (Renfrew 1986:1). Grunntanken ved PPI er at man ved å undersøke den form for interaksjon som har funnet sted kan finne opphavet til sosiopolitiske endringer innad i et samfunn. Det er da spesielt informasjonsutveksling som er hovedmomentet i en slik tankegang. Eksempelvis vil man kunne forklare trakisk imitasjon av mykenske vaser med PPI. Forklaringen kan da være at trakisk elite ønsket å fremvise minst like godt smak som sine mykenske motstykker. Dermed kan man observere en fremvekst av trakisk keramikk og metallvaser som etterligner og forsøker å overgå de mykenske originaler.

Selv om hovedvekten ved PPI ligger på informasjonsutveksling som årsaksforklaring, kan man i følge Renfrew (1986:8) ikke avfeie vareutvekslingen i seg selv som en katalysator for strukturelle endringer. Som nevnt tidligere (denne tekst, s. 6) vil et behov for prestisjemateriale i blant den mykenske eliten føre

⁵ Forkortelsen PPI vil bli benyttet for Peer Polity Interaction.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

til økt produksjon av lokale varer utover eget forbruk. Dette vil igjen føre til økt behov for arbeidskraft innen flere instanser. Foruten flere spesialiserte håndverkere vil man ha behov for folk til organisatoriske oppgaver osv.. Det er med andre ord snakk om en økonomisk vekst som følge av sosial interaksjon. Dette vil igjen føre til økt politisk makt hos eliten. Man kan f. eks forestille seg at dette kan være en av årsakene til fremvekst og utvidelse av befestninger og palasser i de mykenske sentra. Man kan også se dette som en plausibel forklaring på fremveksten av befestede bosetninger og økt politisk makt hos den trakiske elite i LBA.

Handelen i praksis

Handel til lands og til vanns

Det er to mulige løsninger for hvordan utveksling av gull mellom de mykenske og trakiske områdene har foregått. Den ene er at trakerne har vært tilknyttet et handelsnettverk gjennom egne havner, da enten langs kysten av det som i dag er Nord-Hellas, eller langs den vestre del av Svartehavets kyst. Denne løsningen åpner både for direkte vareutveksling mellom de to aktuelle partene, samt involvering av en tredjepart, eksempelvis levantinske handelsskip.

Den andre mulige løsningen ligger i landbasert transport. Denne tanken er ikke så godt undersøkt ennå, og den har en tendens til å bli avfeid på grunnlag av den opplagte problematikken rundt logistikk. Eksempelvis ville den mengden med varer som bronsealderens skip hadde kapasitet til å frakte, ikke være like enkel å frakte over land. Dette problemet kan dog omgås. Hypotetisk sett er det ikke noe i veien for at landbasert transport kan ha blitt brukt til forflytning av enkelte varetyper som verken veier mye eller tar stor plass, eksempelvis gull. Et esel vil f. eks ikke ha noe problem med å klare en oppakning med 60 kilo gull. Tatt i betraktning av at man ut av 60 kilo gull kan fremstille *Vulchitrunkatten* 5 ganger, virker landbasert transport ikke som en helt urimelig tanke.

Et annet element ved en eventuell landbasert transport er at man enklere kan unngå en tredjepart i transportfasen. Dermed vil det ha vært enklere for de to deltagende parter å holde kontroll på alle aspekter i utvekslingsprosessen. Hvis man nå aksepterer at prestisjegjenstander har hatt en veldig viktig rolle i det mykenske samfunnssystemet, virker landbasert transport som en fornuftig tanke. Det er selvsagt ingenting i veien for at de to transportalternativene har supplert hverandre.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Arkeologisk materiale som indikator på kontakt og handel

Det er flere forskere som har vært inne på tanken om at det har foregått handel mellom de mykenske og de trakiske områdene. Dessverre har de fleste ikke fulgt tanken videre, og i stedet funnet løsninger i sør, øst og vest. Vronwy Hankey (1970:12) nevner blant annet at råmaterialet til de mykenske gullgjenstander kan ha blitt akkvirert via de handelsruter som førte rav fra de baltiske områdene til Middelhavet. Hänsel (1988:62) påpeker at en opplagt kilde til gull ligger i de indre deler av sørøst-Europa. I følge Hänsel (1988:62) finnes det en rekke indikasjoner på at en nordlig forbindelse er opprinnelsen til noe av det mykenske gull. Eksempelvis har man funnet en gullring i det sentrale Makedonia som er identisk med en ring funnet i en av de tidligste sjaktegraver i Mykene. Denne typen funn vil uten tvil gi klare indikasjoner på at det har vært en kontakt mellom de trakiske samfunn som har okkupert det nordlige Hellas og den Mykenske sivilisasjonen. Problemet er å avgjøre om slike eksempler er resultatet av kontinuerlig kontakt og interaksjon i form av vareutveksling, eller om det kun har vært tilfeldig og sporadisk kontakt.

Vestkysten av Svartehavet

Det finnes en rekke indikasjoner på at det har foregått omfattende handel mellom vestkysten av Svartehavet og områder syd for Bosporos-stredet. Undervannsarkeologer har blant annet funnet keramikk og ca. 150 anker av stein utenfor kysten av Sozopol. Ankrenes utforming ligner det store antall ankre som er funnet over hele Middelhavet, og det er stor enighet om at de fleste av ankrene fra Sozopol kan dateres til LBA (Hiller 1991:209). I tillegg har man lenger nord langs kysten funnet en såkalt oksehudsbarre. Denne barren har på bakgrunn av analogier fra det østlige Middelhavet blitt datert til ca. 1200 f. Kr. og veide om lag 1,5 kg. Barren besto blant annet av gull, sølv og kobber. Et ytterligere funn som styrker ideen om svartehavskysten som et handelssentrum, er en annen kobberbarre funnet i nærheten av Chernovo i det bulgarske innland. Denne dateres til ca. 1500 f. Kr. og er således en indikasjon på at handel har foregått over lengre tid (Hoddinott 1981:58-59). I følge Hiller (1991:210) har man på barren fra Chernovo funnet et innrisset merke som ligner et Egeisk Linear tegn. Tilknytningen til de Egeiske områdene er altså åpenbar. I tillegg er det interessant å merke seg at funn av handelsvarer er gjort både i områder som har hatt en viderefremidlingsfunksjon, samt områder som kan ha vært varens opphavsted eller endestasjon. Dette innebærer at man sitter igjen med indikasjoner både på en potensiell havn og produsent/forbruker. Totalt sett er det en rekke elementer som taler for at vestkysten av Svartehavet har vært en del av det kontakt- og handelsnettverk som har eksistert i det østlige Middelhav i LBA.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Vraket fra Uluburun

Et funn som i de senere år har kastet mer lys over kontakt- og handelsnettverket i middelhavsområdet i bronsealderen, er det berømte skipsvraket funnet nær Uluburun ved sydkysten av Tyrkia. Skipets last er utrolig godt bevart og man har kommet frem til en datering omkring slutten av 1300-tallet f. Kr.. Det har trolig vært snakk om et handelsskip fra Levanten på vei til Egeerhavet. Lasten har vist seg å inneholde gjenstander fra minst ni kulturer, deriblant mykensk, kypriotisk og egyptisk, og er således et godt vitnesbyrd om handelsnettverket i LBA (Jacobsen 1997:37). Det som er av stor interesse for hypotesens del er funn av mer personlig art. I skipets akterparti ble det funnet redskaper og våpen av bronse. I følge Jacobsen (1997:45) må i alle fall noen av disse gjenstandene ha tilhørt besetningen eller skipets passasjerer. Blant våpnene er det blant annet bronsesverd av Mykensk type (Fig 3).

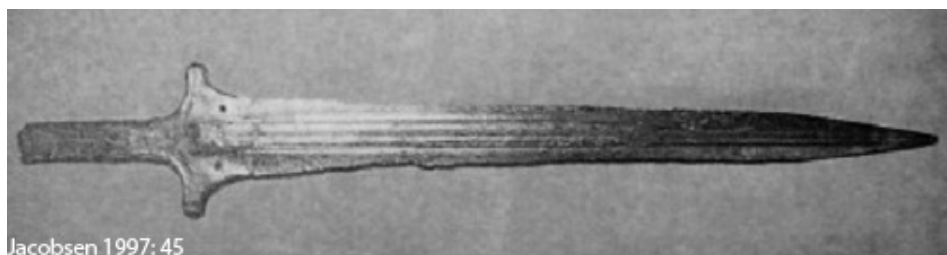

Fig. 3: Bronsesverd fra Uluburun

Ut fra slike funn har Cemal Pulak (2001: 14) fremmet tanken om at det kan ha vært Mykenske utsendinger om bord på skipet, enten som passasjerer eller eskorte. I tillegg er det funnet et seremonielt øksesepter av stein (Fig. 4).

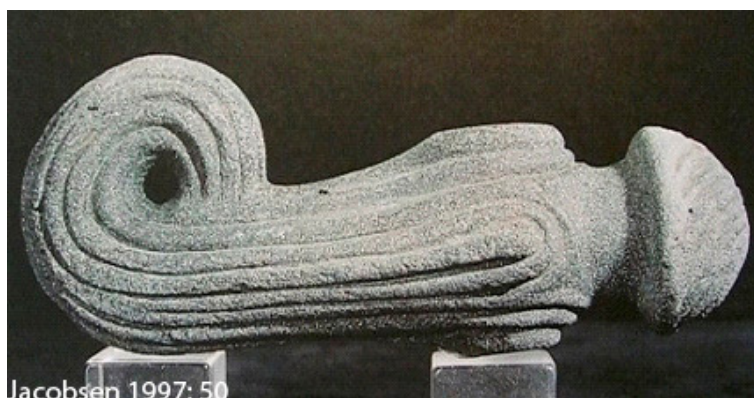

Fig. 4: Ornamentert øksesepter av stein

Dette er en gjenstand som har helt klare paralleller til Balkan-Donau området. Noen av de spydspisser man fant i skipets last skriver seg trolig fra nordvest-Hellas, men er helt klart inspirert av nordligere typer. Sist men ikke minst har man funnet en draktnål av bronse som kan spores til det nordvestlige Balkan (Jacobsen 1997:51-52; Pulak 2001: 47-48).

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Den rike og godt bevarte lasten fra Uluburunvraket vitner altså om at det har vært personer både fra de mykenske og trakiske områdene om bord. I tillegg indikerer gjenstandenes kvalitet at det har vært personer av en viss betydning. Det vil selvfølgelig være umulig å bevise at representantene for de to områdene eksempelvis har vært handelsutsendinger, eller at de har hatt noe direkte med hverandre å gjøre. Derimot viser gjenstander fra Uluburunvraket at et handelsskip, som uten tvil i seg selv indikerer at det har vært et utstrakt handelsnettverk i middelhavsområdet, også har hatt en tilknytning til områder nord for dagens Hellas. Det er altså nærliggende å hevde at områdene nord for Hellas må taes med i betraktning når man skal diskutere utbredelsen av et kontakt- og handelsnettverk i Egeisk bronsealder.

Skatten fra Vulchitrun

Noen av de mest eksepsjonelle Trakiske metallgjenstander fra bronsealderen stammer fra et skattefunn gjort i 1924 ved Vulchitrun i Bulgaria. Funnmaterialet består blant annet av et stort drikkebeger (*kantharos*), en kopp av medium størrelse, tre mindre kopper, syv lokk og en tredelt beholder (Fig. 5).

Fig. 5: Gullskatten fra Vulchitrun

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Alle gjenstandene er laget i rent gull og veier totalt 12,5 kg. Alle beholderne har en enkel form og den eneste dekorasjonen er i form av horisontale riller og innrisninger, samt naglene til håndtakene (Marazov 1977:60). Den samme type riller finnes også som dekorasjon på de såkalte økse-septre som var vanlig i de Trakiske områder i LBA (se f. eks. Fig. 4, s. 12). I tillegg til steinøkse fra Uluburun har man blant annet også funnet et lignende økse-septer nær Razgrad, som har samme fiskehalemønster som håndtakene på drikkebeholderne fra Vulchitrún. På bakgrunn av stilistiske paralleller og analogier fra blant annet keramikk, har man kunnet datere Vulchitrún skatten til starten av det 16. århundret f. Kr. (Venedikov 1987:80; Marazov 1977:60). Marazov (1977:60) mener i tillegg at det utsøkte håndverk skatten representerer, vitner om en lang tradisjon med kunstnerisk arbeid i gull.

Skatten ble funnet av bønder som arbeidet på et jorde, og dessverre ble det ikke omgående utført en vitenskapelig utgravning. Etter at man omsider foretok utgravning av funnstedet kom man fort frem til at området aldri hadde vært bebodd, og en teori om at skatten tilhørte en ødelagt kongelig grav ble også forkastet. Derfor har man kommet frem til at funnet faller inn under kategorien skattefunn (Venedikov 1987:11). Det impliseres da at en urolighet, eksempelvis krig, raid, tyveri osv., har funnet sted, og at man derfor har sett et behov for å grave ned sine verdier. Det at skatten ikke ble gravet opp igjen av den som gravet den ned, indikerer videre at vedkommende ikke har overlevd uroligheten, en kjensgjerning som må kunne sies å gjelde de fleste skattefunn.

Selv om man har en noe usikker funnkontekst, kan man likevel lete frem en hel del informasjon rundt skattens eier og dens samtid. Det finnes en rekke tolkninger rundt de såkalte "lokkene". Noen ser dem som lokk, mens andre ser dem som rituelle symbaler eller lignede rituelle gjenstander. Uansett hva man velger å tolke dem som, kan man være enig i at gullskatten ikke har tilhørt hvem som helst. I følge Venedikov (1987:21) kan det ikke være noen tvil om at skatten har tilhørt en person eller familie fra det høyere sosiale lag.

Vulchitrúnskatten som et bevis for tradisjonsutveksling

Hvilken funksjon har beholderne fra Vulchitrúnskatten hatt? Enhver beholder har oftest en primærhensikt i å være beholder for noe, da gjerne en flytende substans. Da det i dette tilfelle også er snakk om gjenstander av gull, kan man anta at funksjonen som beholder for en flytende substans, kan knyttes til en sosial kontekst av en mer elaborert karakter. Det er da også implisitt at det ikke dreier seg om vanlig tørstslukkende midler, men mest sannsynlig en eller annen form for alkohol, eksempelvis mjød, øl eller vin. Videre er det nærliggende å anta at konsum av denne vesken har vært knyttet til en sosial situasjon som

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

kan relateres til den viktige rollen gjestfrihet og festligheter har hatt i bronsealderens samfunn. I følge Sherratt og Taylor (1989:106-107) kan en slik tanke sees i klar relasjon til den rituelle praksis med felles inntak av drikke som man i senere litterære kilder kjenner som *symposium*. Sherratt og Taylor mener videre at det var de egeiske områder som satte standarden for denne form for underholdning gjennom bronsealderen og ned i jernalderen. Beholdere av metall og vin var viktige i denne praksisen, og de kan begge sees i sammenheng med en luksuriøs livsstil. Man kan ergo si at denne form for fellesdriking var en praksis som hørte til den øvre del av samfunnet. Venedikov (1987:94) mener således at Vulchitrun skatten har tilhørt en trakisk hersker situert i det nedre Donau-området. Man kan da se for seg at drikkesettet har prydet herskerens bord, og at det har blitt brukt i festligheter hvor herskeren kunne demonstrere sin makt. En slik form for luksuskonsum passer godt overens med det luksuskonsumerende samfunnssystemet Stephen Shennan har skissert (denne tekst s. 6).

Som nevnt over er det trolig at tradisjonen med et rituell festgilde, pre-symposium, stammer fra de egeiske områder. Det er da nærliggende å hevde at en slik tradisjon blant den trakiske eliten har kommet via kulturelle impulser sydfra. Som nevnt tidligere (s. 8) kan sosial interaksjon mellom to kulturelle enheter føre til utveksling av informasjon. I henhold til en slik tank kan Vulchitrunskatten sees som en indikasjon på at sosial interaksjon mellom trakere og mykenere har funnet sted. Det er samtidig nærliggende å anta at en slik tradisjonsutveksling vil være resultat av gjentatt kontakt over lengre tid.

Spor av mykenske impulser i trakiske gjenstander

Ved å godta at det har foregått en tradisjonsutveksling har man indirekte godtatt at andre kulturelle elementer også kan ha blitt utvekslet. Som nevnt i tidligere (s. 13) har man blant annet brukt analogier fra keramikk i arbeidet med å datere Vulchitrunskatten. Slike analogier gjør mer enn bare å datere skatten, de gir også en indikasjon på hvor håndverkeren har hentet sin inspirasjon fra. I følge Venedikov (1987:60-61) er det åpenbart at den eller de som har tilvirket Vulchitrunskatten, har latt seg inspirere av brukskeramikk som gjenfinnes i både trakiske og mykenske områder. Et eksempel er det store drikkebeget, *kantharos*. Dette anses for å være en typisk helladisk vase, og den opptrer i både keramikk og metall. I følge Katia Demakopoulou (1988:108) kan denne formen føres tilbake til keramikk fra mellomhelladisk periode (ca. 2000 -1600 f. Kr.). Hvis man sammenligner det store drikkebeget fra Vulchitrunskatten med eksempelvis et som er funnet i en grav fra gravsirkel A ved Mykene, ser man straks at det er snakk om samme type vase (Fig. 6 og Fig. 7).

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Fig. 6: Kantharos fra gravsirkel A, Mykene

Fig. 7: Kantharos fra Vulchitrun

Det er vel og merke noen forskjeller på de to kar. Eksempelvis er overgangen fra buk til hals mer avrundet på det trakiske enn på det mykenske. I tillegg er håndtakene på det mykenske begeret festet til kroppen med nagler, mens de trakiske håndtak er integrert i randen og kun festet med nagler til buken. Forskjeller som dette kan man dog se som resultat av kunstnerisk frihet og regional smak. Det essensielle er å innse at materielle levninger fra to forskjellige kulturkretser utviser fellestrekk. Dette er utvilsomt en klar indikator på at informasjon vandrer over lengre avstander, noe som igjen vil være resultatet av sosial interaksjon.

Et annet arkeologisk funn som indikerer en trako-mykensk interaksjon, er et sverd i gull på om lag 1kg. (Fig. 8).

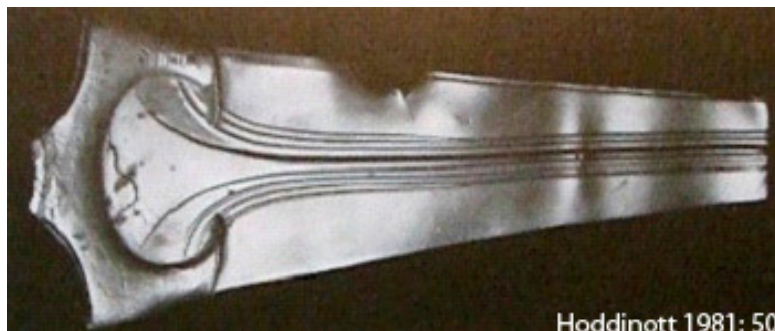

Fig. 8: Gullsverd fra Persinari

Sverdet ble funnet sammen med 11 kniver i gull ved Persinari nær Bucuresti i Romania. Dette området ligger i tilknytning til en historisk viktig handelsrute til rike gullforekomster i de Transilvanske fjellene (Hänsel 1988:62). I følge Ivan Venedikov (1987:74) kan sverdet gi en indikasjon på hvilket materiale man brukte i en støpeform for sverd av lignende utforming funnet i det nordøstlige Bulgaria. Det er med andre ord sannsynlig at det har eksistert flere sverd av samme type. Det er også påpekt at sverdets dekorasjon kan knyttes til dekorasjoner på andre sverd funnet i de trakiske områdene, samt dekorasjonen på den tredelte beholderen fra Vulchitrunskatten.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Hänsel (1988:62) mener at gullsverdet helt klart er inspirert av en Mykensk modell. En slik påstand baseres blant annet på utformingen av sverdets hjalt. Hjaltet har en omegaform og kan eksempelvis sammenlignes med et av bronsesverdene funnet i grav D i gravsirkel B ved Mykene (Fig. 9).

Fig. 9: Bronsesverd fra gravsirkel B, Mykene

Hjaltet på sverdet fra Mykene også omegaformet, samt at det er dekket av gullfolie. I tillegg til likhet i hjaltet er begge sverdblādene tilnærmet identiske i form. På bakgrunn av disse elementene er de fleste forskere enige i at sverdene dateres likt til ca. 1600 f. Kr. (Venedikov 1987:79).

Valg av materialet kan tyde på at eieren av gullsverdet har vært en person i den trakiske elite. Det er dog opplagt at sverdet ikke har hatt noen reell funksjon som våpen. I stedet har det trolig blitt båret som en prydgjenstand for å signalisere sosial prestisje. Videre kan man anta at sverdets eier, eller den som har tilvirket det, har hatt kjennskap til den typen sverd som ble båret av den mykenske eliten. Ut i fra de paralleller som er påvist, virker det dermed plausibelt å godta at gullsverdet fra Persinari er et resultat av sosial interaksjon mellom trakere og mykenere.

I følge Stefan Hiller (1991:208) har man i det østlige Bulgaria funnet en rekke sverd, spydspisser og dobbeltøkser som helt klart er enten importert, eller trakiske kopier av egeiske originaler. Dette føyer seg inn i rekken av gjenstander fra det arkeologiske materialet som beviser at det har vært kontakt mellom det Trakiske og det Egeiske området i LBA.

Mykensk keramikk funnet i trakiske områder

Keramikk er det arkeologiske materialet man oftest støter på under utgravninger. Det er da også naturlig å bruke keramikk som en indikator på kontakt og handel. For de trakiske områdene er det derimot et problem, nemlig en tilsynelatende mangel på mykensk keramikk.

I følge Stefan Alexandrov (2005:47) er mykensk keramikk et relativt nytt fenomen for arkeologer som befatter seg med trakisk bronsealder. Det er kun en håndfull tilfeller hvor mykensk keramikk er

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

identifisert i det arkeologiske materialet, og dateringene er uten unntak fra LH III (ca. 1400-1100 f. Kr.). Det kan ikke herske noen tvil om at tilstedeværelsen av mykensk keramikk i de trakiske områdene er bevis for en eller annen form for kontakt. Derimot kan man ikke med sikkerhet fastslå en importsituasjon på bakgrunn av så få bevis. Dette er et opplagt problem. Hvis man som nevnt tidligere antar at den trakiske eliten har vært en del av det mediterrane handelsnettverket, ville man tro at mykensk keramikk ville vært bedre representert i det arkeologiske materialet.

En mulig forklaring på dette kan ligge i at keramikk ikke har vært hovedbestanddelen av importerte varer til de trakiske områdene. Som nevnt ovenfor (s. 13) er det dog påvist morfologiske paralleller mellom trakiske vaser i keramikk og metall og mykenske vaser. Det er altså mye som tyder på at det har vært mykensk keramikk i sirkulasjon i de trakiske områdene, men at dette unnslipper oss i det arkeologiske materialet.

En annen forklaring kan ligge i at bronsealder ikke har vært hovedprioritet for arkeologer som befatter seg med de trakiske områdene. Eksempelvis er mesteparten av den litteratur som finnes om trakerne, i stor grad fokusert på jernalder. Mye av det som ligger til grunn for dette fokuset er at blant annet at arkeologien i Bulgaria etter jernteppets fall kan sies å være veldig preget av nasjonalisme. Den perioden man åpenbart har ønsket å bygge nasjonalfølelsen på er tiden rundt jernalderens trakiske kongedømmer (ca. 500 f. Kr. -46 e. Kr.). Det arkeologiske materialet fra denne perioden vitner om en trakisk kultur som var på høyde med den greske. Det er heller ingen overdrivelse å si at trakiske gjenstander i edelt metall fra den perioden er noe av det vakreste og mest avanserte som er fremstilt i europeisk jernalder. Det er med andre ord muligheter for at materiale som faller utenfor denne perioden har fått liten eller ingen oppmerksomhet og derfor ikke kommer tydelig frem i litteraturen. Hvis dette er tilfelle vil forhåpentligvis den økte interessen for trakisk bronsealder frembringe større mengder mykensk keramikk, samt andre gjenstander med mykenske paralleller. Inntil videre må man dog innse at fravær av mykensk keramikk i det arkeologiske materialet fra det trakiske områdene er et problem som forblir uløst.

Hva fikk trakerne for sitt gull?

Hypotesen hevder at den mykenske eliten ble forsynt med gull fra de trakiske områdene. Dette impliserer samtidig at en annen varetype har gått andre veien som "betaling". Hva kan dette ha vært? Ut i fra det arkeologiske materialet fra de trakiske områdene er det ingen varegrupper som skiller seg ut som en opplagt kandidat. Man kan dog forestille seg at det har dreid seg om organiske varer som i stor grad ikke er synlig i det arkeologiske materialet. Eksempelvis tyder Vulchitrun skatten på at det kan ha foregått

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

konsum av vin og andre alkoholholdige drikker. Vin var noe som den trakiske eliten i stor grad må ha importert. Hvis dette har vært tilfelle kan man godt se for seg at vinen har vært fra de Mykenske områdene. Sherratt og Taylor (1989:108-109) hevder at en slik import ikke ville la seg gjøre på grunn av logistiske begrensninger. Jeg vil derimot påstå at funn av organisk materiale i lasten fra Uluburunvraket indikerer en annen situasjon. I følge Jacobsen (1997:43) fant man olivenkjerner, granatepler, druekjerner m.m. i lasten. Dette indikerer at det har vært vin om bord på skipet. Hvorvidt dette har vært ment for handel er uvisst, men tatt i betraktning den mengde varer som var om bord, er det ikke urimelig å anta at det også ville la seg gjøre å transportere en last med amforaer fylt med vin. Også andre luksusprodukter som aromatiske oljer, eksotiske treslag, elfenben, harpiks, fargestoffer osv. kan ha vært ønskelig blant den trakiske eliten. Mesteparten av disse vil dog ikke synes i det arkeologiske materialet, ganske enkelt fordi de har blitt konsumert eller ikke vil overleve tidens tann.

Konklusjon

Hensikten med denne artikkelen har vært å forsøke å utlede legitimiteten til en hypotese som går i en annen retning en dagens forskningstradisjon tilsier. Ved å anvende en funksjonalistisk tilnærming i utledningen har det vist seg at det var et klart behov for gull hos den mykenske elite. Videre har det fremkommet at dette behovet ble oppfylt. Ved å se hypotesen i lys av teorier rundt sosial interaksjon i forhistoriske samfunn, har det kommet frem at handel av den typen som er presentert i hypotesen vil forutsette at det står en eller annen autonom sosiopolitisk enhet bak. Dette passer godt overens med det bildet av mykensk og trakisk elite som gjenspeiles i det arkeologiske materialet. Videre presentasjon og diskusjon av sentrale elementer i det arkeologisk materialet, har påvist at kontakt og vareutveksling mellom mykenske og trakiske områder i LBA var en realitet. Jeg har også forsøkt å presentere mulige løsninger for hvordan en slik handel kan ha foregått. Totalt sett vil jeg si at summen av de fremlagte elementer tilsier at det finnes et grunnlag for å påstå at det foregikk handel i gull mellom de mykenske og trakiske områdene i LBA. Hypotesen kan således oppfattes som legitim.

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET "GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Litteraturliste:

Alexandrov, Stefan

- 2005 *"The earliest Mycenaean pottery imports in Bulgaria"* i *The culture of Thracians and their neighbours: proceedings of the international symposium in memory of Prof. Mieczyslaw Domaradzki*. Bouzek, Jan og Lidia Domaradzka (ed.). Oxford: Archaeopress

Bolohan, Neculai

- 2005 *"The Danube, Balkans, and Northern Aegean. Trade Routes, Influences and Buffer Zones in the Late Bronze Age"* i *Aegaeum 25: Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*. Robert Laffineur og Emanuele Greco (ed.). Liege: Université de Liège, Histoire de l'art et d'archéologie de la Grèce antique

Demakopoulou, Katie

- 1988 *"Part III: Catalogue, Item 40: Kantharos"* i *The Mycenaean World: Five Centuries of early Greek Culture*. Katie Demakopoulou (ed.). Athen: Ministry of Culture – National Hellenic Committee

Feuer, Bryan

- 1996 *Mycenaean Civilization: A Research Guide*. New York: Garland Publishing Inc.

French, Elizabeth

- 2005 *"The Role of Mycenae"* i *Aegaeum 25: Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*. Robert Laffineur og Emanuele Greco (ed.). Liege: Université de Liège, Histoire de l'art et d'archéologie de la Grèce antique

Hankey, Vronwy

- 1970 *"Mycenaean trade with the South-Eastern Mediterranean"* i *Mélanges de L'Université Saint-Joseph, Tome XLVI 1970-70*. Beirut: Imprimerie Catholique

Hänsel, Bernhard

- 1988 *"Mycenaean Greece and Europe"* i *The Mycenaean World: Five Centuries of early Greek Culture*. Katie Demakopoulou (ed.). Athen: Ministry of Culture – National Hellenic Committee

Hiller, Stefan

- 1991 *"The Mycenaeans and the Black Sea"* i *Aegaeum 7: Thalassa. L'Egée préhistorique et la mer*. Robert Laffineur og Lucien Basch (ed.). Liege: Université de Liège, Histoire de l'art et d'archéologie de la Grèce antique

Hoddinott, R. F.

- 1981 *The Thracians*. London: Thames & Hudson

Jacobsen, Maria

- 1997 *"Uluburun – en eventyrlig last fra bronzealderen"* i *Hvad Middelhavet gemmer*. B. P. Hallager (ed.). Århus: Tidsskriftet SFINX

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET
"GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Knapp, A. Bernard

1993 *"Thalassocracies in Bronze Age Eastern Mediterranean Trade: Making and Breaking a Myth"* i *World Archaeology*, Vol. 24, No. 3, Ancient Trade: New Perspectives. (Feb., 1993), pp. 332-347.

Marazov, Ivan

1977 *"Thracian art"* i *Thrace & the Thracians*. Alexander Fol, Ivan Marazov & Maurice Michael (ed.). London: Cassel & Company Limited

Mylonas, George E.

1966 *Mycenae and the Mycenaean Age*. Princeton: Princeton University Press.

Olsen, Bjørnar

1997 *Fra ting til tekst: Teoretiske perspektiv I arkeologisk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget

Pulak, Cemal

2001 *"The Cargo of the Uluburun Ship and Evidence for trade with the Aegean and Beyond"* i *Italy and Cyprus in Antiquity: 1500-450 BC*. Larissa Bonfante & Vassos Karageorgis (ed.). Nicosia: The Costakis and Leto Severis Foundation

Renfrew, Colin

1986 *"Introduction: peer polity interaction and socio-political change"* i *Peer Polity Interaction and Socio-Political Change*. Colin Renfrew og John F. Cherry (ed.). Cambridge: Cambridge University Press

Renfrew, Colin & Paul Bahn

2008 *Archaeology: Theories, Methods and Practice – Fifth Edition*. London: Thames & Hudson

Schofield, Louise

2007 *The Mycenaeans*. London: The British Museum Press

Shennan, Stephen

1982 *"Exchange and ranking: the role of amber in the earlier bronze age of Europe"* i *Ranking, Resource and Exchange*. Colin Renfrew og Stephen Shennan (ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Sherratt, Andrew og Timothy Taylor

1989 *"Metal Vessels in Bronze Age Europe and the Context of Vulchetrun"* i *Thracians and Mycenaeans*. Best, Jan og Nanny De Vries (ed.). Leiden: E. J. Brill

Tacheva, Margarita

1997 *"Thrace and the Thracians"* i *Ancient Gold: the wealth of the Thracians: treasures from the republic of Bulgaria*. Marazov, Ivan (ed.). USA: The Trust for Museum Exhibitions

Tartaron, Thomas F.

2005 *"Glykys Limin and the Discontinuous Mycenaean Periphery"* i *Aegaeum 25: Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*. Robert Laffineur og Emanuele Greco (ed.). Liege: Université de Liège, Histoire de l'art et d'archéologie de la Grèce antique

HANDEL MELLOM TRAKERE OG MYKENERE – ET
"GYLLENT" FORETAK AF KNUT FOSSDAL ESKELAND

Venedikov, Ivan

1987 *The Vulchitrun Treasure*. Sofia: Svyat Publishers